

Tefsir Araştırmaları Dergisi

Ekim / 2018, Cilt: 2, Sayı: 2, ss. 287-304

(Gönderim Tarihi: 09 Ağustos 2018 Kabul Tarihi: 22 Ekim 2018)

YAYIN TARİHİ: 30 Ekim 2018

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek ile Bir Söyleşi (An Interview with Professor Dr. Mehmet Sait Şimşek)

Ercan Şen¹

Ayşenur Mart²

Söyleşi Notları

Bu söyleşi 09.04.2018 tarihinde, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi'nde, Afyon Kocatepe Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi öğrencilerinden Ayşenur Mart'ın, Dr. Öğr. Üye. Ercan Şen'in gözetimi ve danışmanlığı nezaretinde, bir proje kapsamında Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Bölümü hocalarından Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek ile yapılmıştır. Söyleşinin amacı, Türkiye'de tefsir ilminin gelişmesinde çabaları bulunan ve bizzat tefsir yazmış bir isim olarak Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek'i ve görüşlerini daha yakından tanımaktır. Söyleşi üç bölümden oluşmakta olup, ilk bölümde genel itibariyle Mehmet Sait Şimşek'in hayatı, yetişmesi ve tefsir ilmine ilişkin düşünceleri üzerinde durulmuş; ikinci bölümde "*Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*" isimli tefsirinin detayları ele alınmış; söyleşinin son bölümü ise Müslümanları ilgilendiren güncel bazı meseleler etrafında temerküz etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Sait Şimşek, tefsir, Kur'an, hayat, toplum.

Key Words: Mehmet Sait Şimşek, commentary, Qur'an, life, society.

¹ Dr. Öğr. Ü. Afyon Kocatepe Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Tefsir Bölümü. ercansen@aku.edu.tr.

² Afyon Kocatepe Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Öğrencisi.

Söyleşi

Ayşenur Mart: Hocam, sizi tanımak isteyenlere hayatınızdan ve tahsilinizden biraz bahsedebilir misiniz?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Mardin'in Kumlu, eski ismi ile Dükük Köyünde doğdum. Merkeze yakın bir köydü. Resmiyette de merkeze bağlıdır. Oradan ailem Ceylanpınar'a taşındı. O zaman ben köyde ilkokulun 1. ve 2. sınıfını okumuştum. 3. sınıfa Urfa'ya bağlı Ceylanpınar'da başladım. Orada ilkokulu bitirdikten sonra Mardin'de İmam-Hatip'e başladım. İki yıl yatılı imtihanı kazandığım için Diyarbakır İmam-Hatip'e geçtim. Orada da üç yıl okudum. İmam-hatibin yedi yılını beş yılda bitirdim. O dönemde 'not ortalaması sekiz ve üzeri olanlar üst sınıfın imtihanlarına girebilirler' şeklinde bir madde vardı. Lise kısmında ben birinci sınıftayken iki seneyi de bu şekilde geçtim. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü imtihanlarına girdim. Yedekte kaldım, kazanamadım. Oradan Erzurum'a gittim. Erzurum'da okudum. 1973'te de Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdim. Birinci sınıfın sonuna doğru Diyanet'te açılan vaizlik imtihanlarına katıldım ve ikinci sınıfta hem Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nde öğrenciliğime devam ettim hem de Erzurum'un Tekman ilçesinde vaizlik yaptım. Orayı bitirdikten sonra Mardin merkez vaizi olarak atandım. Orada da 1976 yılına kadar vaizlik yaptım. Oradan Gemlik İmam-Hatip Lisesi meslek dersleri öğretmenliğine geçiş yaptım. 1977 yılında da Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'ne araştırma görevlisi olarak girdim. Doktoramı Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yaptım. Ondan sonra kademelerle buraya kadar geldik.

Ayşenur Mart: Sizi ilk kez tanıyan öğrencilere kendinizi nasıl tanıtırınız?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Aslında merakına göre davranırım. Eğer öğrencide bir merak sezmişsem ona göre söylerim. Mesela kendimi tanıtmadan önce, öğrenci birtakım kitapları okumuş mu, fikirlerle ilgisi var mı, memleket meseleleri vesaire ile ilgili mi ona bakarım.

Ayşenur Mart: İlme olan ilginiz ve özellikle de tefsir ilmine olan merakınız nasıl başladı?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Tefsir ilmine olan merakım çocukluğumdan beri vardı. Ben İmam-Hatip'te okurken de vardı. Özellikle de bu ilgi bariz bir şekilde Diyarbakır'a gittikten sonra yatılı okumaya başladığım yıllar başladı. Yatılı olduğumuz için arkadaşlar belli saatlerde hep beraber hatim indiriyorlardı. Ben ise hatim indirmiyordum. Tefsir götürüp, tefsir okuyordum. O zamanda da bende şöyle bir kanaat vardı: 'Ne yapacağım ben bunu, lafzını. Anlamı benim için önemli.' Bu düşüncenin ardından tefsir okurdum. Mesela, Elmalılı tefsirinden okurdum. Arapça tefsirler okurdum, anlamazdım. Yüzde ellisini de anlasam, benim için kâr olarak bilirdim. Tefsir okuyordum yani. Tefsire eğilimim İmam-Hatip üçüncü sınıfta başladı. Belki şunun da etkisi oldu. İnsanlar farklı şeyler düşünüyor, yani bu dinin bir sabitesi yok mu? Bu din bu kadar sağa sola çekilecek bir din mi? Tabii İmam-Hatip'te okurken bazı hocalardan da, böyle aşağılayıcı sözler duydum. Bir defasında okuduğum bir romandan etkilenmiştim. Bir hocaya dedim ki; 'Üç arkadaş şehre geliyorlar, biri çok zeki ama çok fakir, biri geri zekâlı ama çok zengin, diğeri de normal zekâlı. Aynı evde de kalıyorlar. Ama çok zeki olan fakir, işçi. Gidip amelelik yapıyor. Geri zekâlı olan zengin, parayla sınıf geçiyor. Şimdi kader bunun neresinde?' diye bir şey sormuştum. Kader münkiri, şu, bu falan. Buna benzer çok olay oldu. O da beni daha çok Kur'ân'ı Kerim'e yönlendirdi. Çünkü bu kadar terslikler, gerçekten bu dinde var mı? Bir ağabeyim medrese hocasıydı. Dini ilimler ve dini ilimlerde gerçekliği arama konusunda, onun da etkisi oldu. Çünkü o da her anlatılanı kabul eden bir tip değildi. O da bir çıkış yolu arıyordu. Onun da etkisi oldu.

Ayşenur Mart: Arapçasını geliştirmek ve ilim yolunda ilerlemek isteyenlere tavsiyelerinizi öğrenebilir miyiz?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Tabii benim ana dilim Arapça olduğu için Arapçaya temelde bir yatkınlığım var. Tabii konuşma dili, hele Arap toplumundan uzak bir bölgede yaşayan için, bir de okumakla öğrenmek istediğimiz Arapça, on dört asır önceki Arapça. Dilde değişiklikler olmuş. Ama yine de ana dilimin Arapça olması, Arapçaya daha yatkın oluşumu sağladı. Ağabeyimin yanında toplam bir ya da iki ay medrese usulü okudum. Her tatile girdiğimizde ağabeyim, 'Gel Arapça öğretiyim' diyordu. Ama ancak bir hafta-on gün devam ediyordum. Bırakıyordum, kaçıyordum. Ağabeyimi sevmeme, o da beni sevmesine rağmen, eğitim tarzımız farklı. Onun için, ciddi bir medrese tahsili görmedim. Yalnız Arapçaya merakım vardı. Bazı şeyleri anlamak için, tefsirleri anlamak için sözlükler

taşıyordum. Yaşımız da küçüktü. Boyumuz da o zaman çok ufaktı. Bazen sözlük taşımak, bir yastığı taşımak gibiydi. Götürüyordum, mütalaa salonuna, sözlüğümüz orada, kitabımızı okuyorduk. Ben şunun farkına vardım. Israrlı olunca dil öğrenilir. Kendime göre bir metodum vardı. Mesela, anlamını bilmediğim Arapça kelimeleri, şöyle bir kâğıda yazardım. Türkçesini de karşısına yazardım. Ardından kâğıdı sadece Arapça kısmı görünecek şekilde katlayıp cebime atardım. Tekrar o Arapça kısmı, Türkçesini görmeden okurdum. Sonrasında bakıyordum ki, sözlerin yüzde ellisini yüzde altmışını anlamışım. O bana, yavaş yavaş mâl oluyordu. Bir de, Arapça bir kitabın bir sayfasını okuyorsunuz. O gün yüzde ellisini çözmüşseniz, ertesi gün tekrar okuduğunuzda, bakıyorsunuz ki anlama oranı yüzde altmışa yüzde yetmişe çıkmış. Bu da hep insanı kamçılıyor ve sevindiriyordu. Bu şekilde. Hani kitabî Arapça dediğimiz ve Arapçanın hani kitaptaki o genişliği, özel çalışma ile oldu. Başka bir rehberim yoktu. Ama sanatların isimleri, mecaz, belagat isimlerini çok bilmiyorum. Sonradan okudum. Ama yine aklımda kalmıyor. Çünkü dilin kendisi önemlidir. Bir de mantığınız varsa, dil zaten mantıktır. İsmi bilmeseniz de, az çok meseleyi kavriyorsunuz. Ama ben İslâm Enstitüsü'ne Arapça araştırma görevlisi olarak girdim. O zaman isimleri tekrardan, yavaş yavaş ezberledim.

Ayşenur Mart: Özellikle tefsir alanında uzmanlaşmak isteyenlere neler tavsiye edersiniz?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Öğrenci ise, şimdiden yapılmış doktora çalışmalarını gözden geçirsün, tefsir okumaya gayret etsin. Kur'ân ve tefsir ile ilgili yazılanları okusun derim. Ve bir konuda akademisyen olmak istiyorsa, öncesinde karar vermek için birkaç ana bilim dalında, dediğim şekilde bir çalışma yapsın. Hangisi kendisine daha yatkın geliyorsa, ona yönelsin. Bana tefsirden başkası yatkın gelmedi. Tefsir istiyordum. Burada Arapça araştırma görevliliğini kazandım. Ama gönlümde hep tefsir vardı. Onun için Ankara İlahiyatta tefsir doktora sınavlarına girdim. Arapça beni sıkıyordu. Arapçanın parası iyiydi. Çünkü çok ders oluyor ve ders ücreti alıyorsunuz. O zaman ders ücretleri de gâyet iyiydi. Fakat ben tefsire geçtim. Şu anlamda bana zevk vermiyordu Arapça. Şimdi her sene mübteda kaç yerde teahhur eder, haber tekaddüm eder. Her sene aynı şeyi anlatmak canımı sıkıyordu. Tefsire geçtiğimde de aynı sûreleri okutmadım. Tefsirden şu sûreyi okutuyorsam, tamamen farklı bir tefsirden başka bir sûreyi okuttum. O da tefsir altyapısını oluşturdu. Benim de size tavsiyem, eğer tefsir çalışacaksınız, aynı kitaptan okumayın. Bazen bir sûreyi üç ayrı kitaptan okuyun, dört ayrı tefsirden okuyun. Hatta eğilimlerinin farklı olmasına

dikkat edin. Çünkü aralarında değerlendirme yapma imkânı bulursunuz. Ben öğrencilerime, o zaman tefsir çalışanlara, şunu söylüyordum: ‘İki tane mesela Mâturîdî dirâyet tefsiri, iki tane Eş’arî dirâyet tefsiri, iki tane Mutezilî, iki tane Sûfî, iki tane Şî’... Bunları birlikte okuyun. Bir sûreyi bunların hepsinden okuyun. Karşılaştırma yapın, karşılaştırma yeteneğiniz gelişir. Ama tabii eğer şartlanmışsanız, zaten Mâturîdîler ne derse doğrudur dersiniz, sizin karşılaştırma yapmanıza gerek yok. Yani mâturîdîlikte kalırsınız, gidersiz. Mâturîdîlik iyi bir mezhep, fakat İslâm değil. İslâm bunların hepsinin üst başlığıdır. Bunlar alt başlıklardır. Biri diğerinden biraz daha kaliteli olabilir. Ama İslâm’ın bütünü ve İslâm’ı bütün yönleriyle eğer kucaklayacaksak, bu farklı eğilimleri kimseyi dışlamadan; Mutezileyi, Şî’ayı, tasavvufu da dışlamadan, ne diyorlar, bunların bir karşılaştırmasını yapalım’ diyorum.

Ayşenur Mart: Bir zamanlar tefsir yazmak büyük cesaret, hatta kaçınılan bir iş olarak görülürdü. Günümüzde ise tefsirlerin sayısı giderek artmaktadır. Bunu neye bağlıyorsunuz?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Şimdi ben kendim için söyleyeyim. Aslında zihnimde hep tefsir yazmak vardı. Fakat ömrümün ahirinde yazacağım, dedim. Mesela, emekliye ayrıldıktan sonra oturacağım, bir odada tefsir yazacağım, diye hayal ediyordum. Fakat, hanım vefat etti. Sapasağlamdı. Dedik bizde ölür müyüz? Yani aniden gelir çatar mı? İnsanın yakınında olunca insanı daha çok etkiliyor. O, ölümcül bir hastalığa yakalandıktan birkaç ay sonra tefsir yazmaya başladım. İki amacım vardı. Bir tanesi, hem hayattan kopmamaktı. Çünkü o bana zevk veriyordu. Eğer o olmasa, hanımın rahatsızlığı uzun sürecek bir rahatsızlıktı, ama sonu ölüm ile bitecekti. Kanser hastasıydı. Ya onu hep düşünecektim, üzülecektim. İşte dedim ki, tefsirle uğraşırsam, şu tefsir ne demiş, o tefsir ne demiş... Biraz o sıkıntılarımı unutmuş olurum. Ve sapasağlam, sağlığı yerinde iken hastalandı ve vefat edecek. Bu kaçınılmaz bir şey. Anlıyoruz yani, bu zordu. Dört yıl, beş yıl yaşar, en çok altı buçuk yıl yaşar, deniyordu. Sekiz yıl sürdü. İşte o zaman dedim ki, ben tefsirle uğraşayım. Hem meşgalem olmuş olur, hem de eğer ben de onun gibi yakalanırsam, hiç olmazsa tefsiri bitirelim. Yoksa, belki tefsiri bu yıldan itibaren yazardım. Niyetim o yöndeydi.

‘Niye çok tefsir yazıldı?’ sorusuna gelince, tabii ki yazarların hepsi bir boşluk doldurma amacıyla değildir. Ama önemli bir kısmı, kendilerine göre bir boşluk doldurma niyeti iledir. Öyleyse, geçmiş tefsirlerden, bütünüyle beğendiği bir tefsir yoktur. Bunun her söylediğini

topluma aktaracak bir şekilde görmüyordur. Ya da değişik tefsirlerde güzel şeyler var, bunları bir araya getireyim veya bu güzel şeyleri bir araya getirirken, ben de ona katkıda bulunayım. Yani, benim de söyleyeceklerim var diye. Benim o zaman, az çok tefsirlerle ilgili bir bilgim vardı. Katkı sağlayacağına inandığım için tefsir yazdım. Herkese ‘Niye tefsir yazdın?’ diye sorulabilir. Ama benim tespitim, diğerleri ile ilgili budur. Daha önce anlatılanları bir bütün olarak kabullenmemedir. Kendisinin de ona bir katkısı vardır. Bir de, İslâm âleminin iflas ettiği dönemlerde değişik fikirler ortaya çıktı. Bir kısmı dedi ki; ‘Biz geçmişimizin üretmiş olduğu ilimleri anlarsak yeterlidir.’ Bunlara muhafazakâr kesim diyorum. Toplumun yüzde doksanı böyledir. İlahiyatların da büyük çoğunluğu böyledir. Belki ilahiyatlarda oran o kadar değildir. Ama geçmişi bilmek. Bir de zaten Müslüman kesimde bir geçmiş hastalığı vardır. Geçmişe karşı bir aşağılık kompleksi vardır. Her şeyi bilmişler, halletmişler gibi bir düşünce vardır. Kendi dönemleri için halletmiş olabilirler. Fakat çağ değişiyor, sorunlar değişiyor, insanların eğilimleri, okudukları vesaireler değişiyor. Senin de kendi çağına bir çözüm getirmen lazım. İşte insanın kendi çağına çözümler getirmesi düşüncesi de, o muhafazakâr kesimden farklı bir düşünce ortaya çıkardı. Bunların bir kısmı dedi ki; ‘Kur’ân’a dönmeliyiz. Sahih hadislere dönmeliyiz. Çağımıza uygun bir şekilde bunlardan istifade edip üretmeliyiz.’ Bunlara ‘modernist kesim’ dediler, ‘mezhepsiz kesim’ dediler, şu kesim dediler, bu kesim dediler. Ama bir müddet sonra da, yine bir akım olarak ‘Kur’ân’la yetinmeliyiz, başkasına başvurmamalıyız’ diyenler de oldu. Bir kısmı da ‘bu din eğer çok mübarek bir din olaydı hakikaten bizi doğruya, güzele götürecekti bir din olaydı, işte Müslümandık, büyük büyük âlimlerimiz vardı. Bir işe yaramadı. Bu dinden vazgeçelim, batılılaşalım.’ dedi. Bütün bu yönetimlerimiz,-bizde de dâhil- bunu tercih etti. Batılılaşmayı tercih etti. O sıra, şu da tartışıldı: ‘Bu dini bir bütün olarak mı kaldıralım yoksa kişinin gündelik hayatında toplumu ilgilendirmeyen, yönetimi ilgilendirmeyen meselelerle ilgilenmesini serbest bırakalım, ama dini topluma hâkim kılmak, dinin bir yönetim sistemi olduğunu savunanları tamamen yasaklayalım, cezalandıralım.’ Bu dini toplumdaki uzaklaştıralım, fert ile Allah arasında kalsın diyenlerin bir kısmı, aslında dinin kendisine de inanmıyordu. Fakat şöyle düşündüler yani işte bütün dünyada toplumların dini var. Biz buna savaş açarsak, dinin kendisine muarızlar çok olur, başaramayız. Öyleyse dindar kesimin bir kısmını yanımıza alalım. Ama dinin toplumla ilgili yönlerini dışlayalım. Bu görüş hâkim oldu. Türkiye’de de bu görüş hâkim oldu. Din karşısında takınılan tavır, üç ana gruba ayırabiliriz: Türkleşmek, çağdaşlaşmak, İslâmlaşmak vesaire. Bunun da değerlendirmeleri var. Benim kanaatim, dinin geçmiş yorumunu esas alan akım ve yeni yoruma bütünüyle

kapalı olan, tabii ki sosyal meselelerde ara sınıflar olur, ara fertler olur. ‘Dini yenilemek,-günümüz tabiriyle- güncellemek gerekir’ diyenler oldu. Bunlar da ‘Kur’ân’ı ve sünneti esas alalım’ dediler. Bunların bir kısmı, geçmiş âlimleri bütünüyle dışlama gibi bir eğilimleri var. Bir kısmı öyle değil. Geçmişimiz de güzel şeyler üretmiştir. Öyleyse Kur’ân’a ve sünnete dönerken, onlardan da yardım alalım. Beni bu kategoride değerlendirebilirsiniz. Geçmişten mutlaka istifade edelim. Ama mezhepçi ve tarikattan müritçi bir tavırla değil. Bağımsız düşünelim.

Ayşenur Mart: Tefsir alanında yapılan çalışmalar bağlamında, bugün daha çok ne tür çalışmalara ihtiyaç vardır?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Evet. Ben aslında Kur’ân-ı Kerim’in hayat için indiğini, dolayısıyla hayatla ilgili meseleleri, güncel meseleleri Kur’ân-ı Kerim’de araştırmak gerektiği kanaatindeyim. Toplumsal meseleler, toplumla ilgili meseleler. Bunlar Kur’ân-ı Kerim’den öncelikli olarak araştırılması gereken hususlardır. Elbette din, size geçmiş ve gelecekle ilgili bilgiler veriyor. Gaybî konular, Hz. Âdem’le ilgili, işte diğer peygamberlerle ilgili, gelecekte de cennet ve cennette olacaklar ile ilgili şeylerden bahsediyor. Elbette bizim bunlara da ihtiyacımız var. Çünkü bir inanç kısmı var, -gaybî meselelerdir- bir de amelî kısmı var, günlük meselelerdir. Bu inanç konularından tartışmalı olanlardan biraz uzak durmakta yarar var. Cennette Allah görülecek mi, görülmeyecek mi? Eee görünürse görülür, görülmezse görülmez. Yani ne olacak? Şimdiden tartışıp birbirimizin kafasını kırmanın anlamı yok. Şefaath olacak mı, olmayacak mı? Eee varsa olur. Olmazsa olmaz yani. Ben âhirette şefaatin olmadığı kanaatindeyim. Fakat bunları sürekli gündemde tutmanın yanlış olduğunu söylemeye çalışıyorum. İnsanın şöyle böyle ortalama bir itikadının olması gerekir. Onun dışında, günümüzde günlük hayat ve İslâm’la ilgili meseleler, bana göre daha önem arz ediyor. Öyleyse, Kur’ân’ı Kerim’in bu yönleri üzerinde çalışılmalıdır. Geçmişte müfessirler, toplumsal kurallarla ilgili şeyler üzerinde çokça durmadılar. Belki çok ihtiyaç da duymadılar. Elbette sebebi vardır. Ben, bunların günümüzde daha çok gündeme gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü, Müslümanlar asırlardır İslâmiyeti ferdi bir din şeklinde algıladı. Mesela, ilmihal kitapları bunu sağladı. İlmihal yazarlar, yanlış yaptılar demiyorum. Dinin bunlardan ibaret olduğu algısı, problem yarattı. Ve sanki din dediğin zaman, namaz kılacaksın falan, oruç tutacaksın, böyle denildi. Ama hayatla ilgili yönler, ilmihal kitaplarında pek yok. Yani bilinen dini ibadetler ile ilgilidir. Tasavvufun da topluma hâkim olması ile

birlikte, Müslümanın vaktini nafilelerle doldurdular. Yani günlük meselelerle uğraşmak mı, nafilelerle uğraşmak mı? Bazen ikisini, belki ölçülü tutarsan bir arada götürebilirsin. Bazen sınıflarda da bu misali veriyorum. Diyorum ki, -kaynana biraz yaşı ilerlemiştir- haliyle kabir azabından, cehennemden korkuyor. Bu, geçmişte yaptığı hataları, belki telafi etmek ya da daha iyi bir merteye kazanmak için, sürekli ne yapıyor, tesbihât çekiyor. Gelin ev işleri ile uğraşiyor. Gerçi artık o da biraz ortadan kalktı. Çünkü gelin, kaynananın yanına gitmiyor. Kaynana, ‘Çocuk ağladı, baksana!’ diyor. Senin o çocukla ilgilenmen, o tesbihâtından evlâdır. Hem gelinin ile aran iyi olur, hem de bir ihtiyaç. Yardım etmen lazım. Mesela, yaşlı erkek, işi yok. Belki gençliğinde camiye gitmiş, belki hiç gitmemiş. Artık beş vakit camiye gidiyor. Gelin veya hanımı, ‘Dışarı çık!’ diyor. Önce çalışıyordu, şimdi çalışmıyor. Emekli olmuş. Adamın belki cebinde kahveye gidecek parası yok, çay içecek parası yok. Belki de kendisine yakıştırmıyor, dindardır. Kahvede ne yapacak. Camiye gidiyor. İmama ‘Niye caminin kapısını açmadın, niye şunu yapmadın’ diyor. Baş belası. Sen git, yollarda gelip geçene rahatsızlık veren bir taşı izale etmen daha çok sevaptır. Ya da bir tarikata katılıp hatme-i hacegân, bilmem nelerle uğraşacağına. Genelde gençler, ağaçları budamayı bilmez. Yaşlılar da genelde bilir. Yahu sen ağaçlarla uğraş. Mesela, Konya’da ağaçlar sarkar. Ya belediye gelip onları traş edecek. Değilse gözüne girer, seni engeller, yürümeni engeller. Sen o işlerle uğraş. Buda bir sevaptır. Hatta o bildiğiniz nafilelerden çok daha büyük bir sevaptır. Müslümanlar İslâm’ı hayata yaymalıdır, hayatın her alanına sokmalıdır. Ve zaten dinin kendisi budur. Ama toplumsal meseleler ile ilgili yön gelişmemiştir.

Hocam, müsaade ederseniz biraz da telif etmiş olduğunuz “Hayat Kaynağı Kur’ân Tefsiri” isimli çalışmanız üzerine birkaç soru yöneltmek istiyorum.

Ayşenur Mart: Niçin yeni bir tefsir yazma ihtiyacı hissettiniz? Ya da böyle bir tefsir yazmaya sizi sevkeden şey ne oldu?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Zaten bir kısmını anlattım. Kitabın isminden de görüldüğü üzere, güncel hayatla bağlantılar kurmak. Ne kadar başarılı oldum, bilemiyorum. Ama güncel hayatı da gündeme getirdiğiniz zaman, büyük riskler var. Çünkü, şu cemaatin zülf-i yârına dokunur, yönetimin zülf-i yârına dokunur, muhafazakar Müslümanların zülf-i yârına dokunur. Ortalama bir yol bulmak mecburiyetindedesiniz. Siz de Müslümansanız, görevimi yapmam gerekir dersiniz. Ama böyle bir sıkıntı da var. Diyelim, şu anda dine biraz

daha eğilimi olan bir yönetim var. Ama siz onu, dini açıdan uygulamalarını tenkit edemiyorsunuz. Tenkit ettiğiniz zaman, sizi başka bir yere ilhak ederler. Onun için sıkıntılı bir dönemdeyiz. Sadece bugün değil. Dün de böyleydi. Hele hele İslâm'ın dışlandığı, İslâm'ın toplumsal meseleleri ile ilgilenenlerin yargılandığı, hapse atıldığı dönem, tabii ki daha berbat bir dönemdi. Bunun bu tür riskleri var.

Ayşenur Mart: Çalışmanız kaç yıl sürdü ve bu esnada ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Şimdi çalışmam, on yıla yakın sürdü. Hanımın hastalığından bahsetmiştim. Zaman zaman, acaba ağırlaştı mı? gibi endişelerim vardı. Ayda bir iki kere, İstanbul'a götürüyordum. O zaman kanserle ilgili Konya'da böyle bir branş da yoktu. O engeller vardı. Tekrar tefsiri yazma için oturduğumda, tekrar zihnimi güncellemem gerekirdi. Biraz arınmam gerekirdi ki düşünebileyim. Böyle engellerle karşılaştım. Ama devam ettim. Teknoloji anlamında da engellerle karşılaştım. Şimdi ben yazarken disketler vardı. Gördünüz mü, görmediniz mi? bilmiyorum. Disket bir müddet sonra bozuluyor. Ya yazdığı şeyi nasıl kurtaracaksın. Bir kısmını kurtarıyorsun, bir kısmı kurtulmuyor. Yazı programlarının değişmesi ve üzerinden uzun zaman geçmesiyle, orada yazdığını bu tarafa aktarıırken, bakıyorsun bazı harfler hep değişmiş. Yazı karakteri dediğin şey değişmiş. Klavyeler belki. Neyse ya ne sebeptense, onun için kaybolan sûre tefsirleri oldu. İşten anlayanlara götürdüm. Hani bunu kurtarma yolu var mı? diye. Bir kısmı kurtarıldı. Ama hepsi kurtarılamadı. O tür sıkıntılar oldu. Bu da bayağı can sıkıcı durumlardır.

Ayşenur Mart: Tefsirinizi yazarken özellikle üzerinde durduğunuz ya da işaret etmek istediğiniz neler oldu?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Günlük hayatla ilgili sıkıntılar, benim kanaatime göre yanlış anlaşılın âyetler. Bu yanlış anlaşılın âyetler, bütün müfessirler tarafından yanlış anlaşılmadı. Elbette o doğruları söyleyen müfessirlerde vardı. Fakat her toplum, kendisine benzeyen insanları uçurur, onları büyütür. Onların kitapları daha yaygındır, görüşleri daha yaygındır. Ben bunu aşmaya çalıştım. Mutezîlî biri çok doğru güzel bir şey söylemişse, mezhep beni engellemiyor. Ya da Şîî biri söylemişse, onu almama engel değil. Daha çok toplumdaki yanlış din algıları, bazen çaktıracak bazen çaktırmadan düzeltmeye gayret ettim.

Ayşenur Mart: Bu tefsiri hazırlarken nasıl bir metot uygulamaya çalıştınız?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Çok düzenli bir metodumun olduğunu söyleyemem. Ama müfessirleri, meşhur müfessirleri okudum. Ya da bazılarınca meşhur olmayan ama benim katımda meşhur diye düşündüğüm insanların tefsirleri okudum. Bir defa onu ihmal etmemeye çalıştım. Fakat akademisyenler gibi fiş tutma, onu not alma, sayfa numarası vesaire bunlar yapım itibarıyla çok uymuyor. Onda zorlanıyorum. Okuma yaptım. Okumayı yaptıktan sonra tekrar Kur'ân'a döndüm. Uyuyor mu uymuyor mu? Uyuyorsa aldım. Bana göre uymuyorsa almadım. Ya da hayat için artık bunun çok büyük bir önemi yok diye düşünüyorsam, almadım. Geçmiş ve gelecekteki tartışmalı konuları, fazla gündeme getirip Müslümanları bunlarla meşgul etmek istemedim. Hani akademisyenlerin yaptığı şekilde ilmî tartışmalara girebilirdim. Nitekim buna benzer makalelerim de var. Bunlara girebilirdim. Mümkün mertebe tefsirde girmedim ki tefsiri herkes okuyabilsin, herkese bir faydası olsun. Yani, Allah ahirette görülecek mi? Mutezilenin delili nedir? Ehl-i sünnetin delili nedir? Bu delilleri karşılaştırırsak nasıl bir sonuca varırız? Bunları uzun uzadıya yazmadım. Yine mesela miraç, geçmiş geleceğe dair bir şey. Bedenle mi olmuş? Ruhla mı olmuş? Gerçekten böyle bir şey var mı? Yoksa başka bir şey mi anlatılıyor? Benim kendime göre bir düşüncem vardır ama, bunları şey olarak anlatmadım. Müslümanlara bir faydası yok diye düşündüm. Ama zeki olan okuyucuya da görüşümün hangi eğilimde olduğunu hissettirecek şeyler söylemeye çalıştım. Ne kadar başarılıyım bilmiyorum. Onu hissettirmeye çalıştım. Ama tartışma açacak, lüzumsuz olan şeylere girmedim. Bunlar arasında şefaet konusuna girdim. Şundan dolayı girdim. Yani camiye gidiyorsunuz, 'Şefaet Ya Rasulallah'. Şuraya gidiyorsunuz, hep ahiretteki şefaatten bahsediliyor. Müslümanların gündelik hayatının bir parçası haline gelmiş. Onun için mesela, 'ahirette şefaet yoktur, şefaatin tamamı bu dünyada olup bitenlerdir', dedim. Ben okuyucumdan d, ben ne söylediysem doğrudur düşüncesiyle, benim tefsirimi okumasını istemiyorum. O tiplerden de hoşlanmıyorum. Tabii bu arada birkaç defa belki Kur'ân'ı Kerim'i baştan sona kadar şifahi olarak gece sohbetlerinde anlattım. Ve her söylediğimi emme basma tulumbası gibi kabul eden tiplerden hoşlanmadım. Ben isterim ki benim kitabımı da okuyan, bana yakın olan arkadaş, muannid olsun anlamında değil. Kendisi, varlığı olsun. Kendisi düşünsün, bir şeylere varsın.

Ayşenur Mart: Tefsirler içerisinde rivâyet, dirâyet, ahkâm, ictimâî ve tasavvufî nitelikli tefsirler var. Peki sizin tefsiriniz bunlardan hangisine daha yakın düşmektedir?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Benim tefsirim, dirâyet tefsirine girer. Bu, hadisi hiç zikretmeme değil. Hadisi zikrettim. Bazılarını, işte hadistir şeklinde zikrettim. Ama genelde, daha önce hadislerde okuduğum şeyleri, ismini söylemesem bile, hadis olarak anlattım. Kur'ân'ın, Kur'ân'ı tefsiri var. Bu önemli bir şeydir. Burada sıkıntı çektim. Şundan dolayı sıkıntı çektim. Hafızlık yok. Şimdi siz, mu'cemül-müfehrese bakarak ya da internette karşılaştırarak, karşılaştırma yaparak bir sonuca varmaya çalışıyorsunuz. Fakat bu çok yorucu. Ve kafam dönüyor o zaman. Bir yere kadar da tahammül ediyorsunuz. Keşke onu da, daha iyi başarabilseydim. O konuda zafiyetim var.

Ayşenur Mart: Tefsir telif etmek gibi ciddi bir çalışmanın riskleri sizce nelerdir?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Bir defa çok uzun çalışmayı göze almanız lazım, çok yorulmayı göze almanız lazım. Eğer hakikaten vardığın sonuçları yazacaksan, toplumdaki tepkilerden kaynaklanan riskleri göze almanız lazım. Göze alınacak riskler çoktur. Mesela bu yaştan sonra, belki tefsir yazmamış olsaydım, tefsir yazma riskine katlanırdım. Ama diğer alanlarda mesela makale yazma, bildiri, tebliğ, kitap yazma hevesim gitti. Tahammülüm kalmadı. Tahammülün kalmayışında bedenim yıpranmışlığı var, gözüm yıpranmışlığı var, hayatın yıpratması var vesaire. Onun için, uzun vadeli bir şey yazacaksan zamanını iyi ayarlamamız lazım. Ne zaman başlayayım, nelere bakayım. Günümüzde hakikaten ilmî çalışma yapmak kolaylaşmıştır. Mesela, 'Şamile' programından beş-on tefsiri bir arada okuyabiliyorsun kıyaslayarak. Zaten Kuzey Afrika'da da geliştirilen 'Elcemel' diye bir tefsir çalışması var. İranlıların 'Nur' diye geliştirdiği şeyler var. Bunlar çok iyi. Hemen karşılaştırma yapabiliyorsunuz. Ama belli bir yaştan sonra, şu kelimeyi arayayım, kaç yerde geçmiş, nerede geçmiş falan, orada tahammülünüz zayıflıyor. Bir şuraya, bir buraya, bir oraya baktığınız zaman başınız ağrıyaya başlıyor, aman diyorsunuz. Genç yaşta buna alışmak lazım. Yalnız tabi teknolojide durmuyor, sürekli geliyor. Ben belki bilgisayarı ilk alanlar arasındayım. Ama şimdi yeni teknolojiyi takip etmekte zorlanıyorum. Onun için gençken böyle elinizde imkânlar varsa, ihmal etmeden bunu geliştirin.

Ayşenur Mart: Sizin tefsiriniz mushaf tertibine göre yapılmış bir tefsirdir. Peki nüzûl tertibine göre yapılan tefsirlere nasıl bakıyorsunuz?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Ben asıl olanın, yani daha faydalı olanın mushaf tertibine göre yapılan olduğu kanaatindeyim. Fakat nüzul sırasına göre tefsirin ayrı faydaları var. Konu konu çalışmanın ayrı faydaları var. Yalnız nüzul sırasına göre tefsir yaparsanız, hakikaten o metodu takip etmenin doğuracağı sonuçları da okuyucuya verebiliyor musunuz? Mesela, Derveze'nin tefsirini okuyorsunuz. Tarihçidir de adam. Siyer kitabı da yazmış. On beş yirmi sayfa gidiyorsunuz, faydalı bir şey çıkmıyor sanki. Nüzul tertibine göre yazmış. Bazen çok güzel şeylere değiniyor. Siz de o bazenliği çoğaltabilirseniz, nüzul sırasına göre yapın. Ama asıl olanın, faydası daha genel olanın mushaf tertibi olduğunu düşünüyorum. Ama diğerlerinin burada ortaya çıkmayan bir takım faydaları var. O tür tefsirlerin de yazılması lazım. Konu tefsiri yazılırken, genelde insanlar, İslâm'a nerede itiraz edilmiş o konularla ilgili şeylerle ilgileniyor. Böyle bir eğilim var. Ya da popüler konularla ilgileniyor. Oysa, Müslüman gündem oluşturan olmalıdır. Gündemin önünde gitmelidir. Toplumun gündeminin hepsini, o gündemle meşgul ediyorsa, İslâm'ın bazı hususlarını anlatma imkânı bulamazsın. Elbette güncel olan daha önemlidir. Ama diğerlerini ihmal etmeyeceksin. Gündem oluşturmaya çalışacaksın. Gündem oluşturmak için de toplumun ilgilenmediği meseleleri gündeme getirmemiz gerekiyor. Konulu tefsirde böyle davrananları pek görmedim. Ama başarılırsa, faydalı yönleri vardır.

Hocam, son olarak size güncel nitelikli bazı sorular sormak istiyorum.

Ayşenur Mart: Günümüz Müslümanlarında gördüğünüz problemleri sıralamak isterseniz nasıl bir sıralama yapmak istersiniz?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Günümüzün bütün Müslümanlarında bir milliyetçi akım var. Ulusalçı bir akım var aslında. Ulusalçı derken, başka şeyi kastediyorlar ama kendilerinde de ulusalcılık var. Tarafsız bakamıyorlar. İlahiyat hocaları ve ilahiyat öğrencileri için şunu söylerim: Siyasetin peşinde değil, siyasetin önünde olmaları gerekir. Siyasette dini şeyler yapmak isteyenlere, rehberlik edecek bir yol izlemeleri gerekir. Siyasetin peşine düşüp, siyaset ne derse onun söylediğini meşrulaştırma, ya da onun söylediğine İslâmî kaynaklardan ona gerekçe bulma, bu ilahiyatçıları bitirecek bir olaydır. Ben hayatım boyunca din adına siyaset yapanlara ilgi duydum. Riskleri de var. Ama peşinde koşan bir mürit gibi değil. Eleştiren, -kaç kişi takıyor ayrı bir şey- sen görevini yapacaksın. Günümüzdeki İslâmcı kesim ya da ilahiyat kesiminde böyle bir hastalık var. Siyasetçinin peşinden gitme, onun her

dediğini meşrulaştırma ve ulusalcı bir bakış açısı var. Bundan kurtulmamız lazım. Bu kendi ulusumuza karşı olmamamız anlamında değil elbette. Fakat ulusalcılık ve milliyetçilik yakın çıkarları hedef alan bakış açılarıdır. Oysa, kalıcı ve uzak vadeli bakış açıları çok daha faydalıdır. O ulusun kendisine de çok daha faydalıdır. Müslümanların böyle bir sıkıntısı var. Mezhepçi bakış açısının bir sıkıntı var. Genelde Müslüman kesim, işte ehl-i sünnet, işi bitirmiştir, halletmiştir, en güzel şeydir. Benim ehl-i sünnetçilik gibi bir kaygım yok. Ama ehl-i sünneti diğer mezheplerle kıyasladığınız zaman biraz daha kalitelidir. Ama İslâm'ın üst başlığı değildir, alt başlığıdır. Öyle değerlendirmek lazım. Mezhepçilikten, ben şöyle diyorum; ırk milliyetçiliğinden, bölge milliyetçiliğinden, kültür milliyetçiliğinden, din milliyetçiliğinden, mezhep milliyetçiliğinden, tarikat-meşrep milliyetçiliğinden uzak durmamız lazım. Bunu yapanlar, İslâm'ın dışına çıkmıştır demiyorum. Çıkanlar var, çıkmayanlar var.

Ayşenur Mart: Günümüz Müslümanlarının Kur'ân ve tefsirle olan irtibatı sizce nasıldır ve nasıl olmalıdır?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Bence Müslüman ise, mutlaka Kur'ân'la irtibatı olmalı. Âlim olması da gerekmiyor. Mutlaka Kur'ân'dan, tefsirden, -eğer Türkçe biliyorsa- Türkçe okusun. İnsan ulaşabildiklerinden sorumludur. Ya da anlatılıyorsa elbette gidip onu okumalıdır. Bakın bir âyet-i kerimede ehl-i kitap hakkında şöyle deniyor. Nitekim ehl-i kitap hakkında söylenenler bir zaman sonra Müslümanlar hakkında olur. Çünkü Müslümanlar da, o süreç içerisinde o duruma düşebilirler. Âyet diyor ki: *'Onların bir kısmı ümmîdir, kitap hakkındaki bilgileri, kısıntılardan ibarettir.'*³ Hemen ardındaki âyette diyor ki: *'Yazık o kimselere ki, kendi elleriyle yazdıklarını Allah katındandır.'*⁴ derler. Ben bu iki âyetin yan yana zikredilmesinden şu anlamı çıkarıyorum: Eğer Müslüman bir toplumun fertleri, Kur'ân hakkında ana hatlarıyla yeterli bilgilere sahip değilse, birileri Kur'ân adına ya da hak din adına onları aldatır. Bu hep geçmişler için değildir. Nihâyet geçmiş dinlere mensup, yani Yahudi ve Hristiyanlar da insan. Onlarda cennet endişesi taşıyor. Onlar da cehennem korkusu taşıyor. Oralarda da samimi din âlimleri var, samimi olmayanlar var. Bizde de böyledir. Bütün dinler ayındır ve bir hadiste şöyle deniyor: *لَتُبْعَنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ ، شَيْراً شَيْراً ، وَذِرَاعاً بِذِرَاعٍ ، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ ضَبِّ تَبِعْتُمُوهُمْ* *'Siçden öncekilerin yolundan gideceksiniz. Adım adım*

³ Bakara 2/78.

⁴ Bakara 2/79.

onları takip edeceksiniz. Karış karış onları takip edeceksiniz. Hani onlar bir keler deliğine girmiş olsalar, sizde bunu yapacaksınız.⁵ Dolayısıyla geçmiş toplumların, geçmiş din mensuplarının, Yahudilerin, Hristiyanların başından geçenler bizim de başımızdan geçecektir. Onun için bunlardan ibret almak gerekir. Toplumun her kesiminin Kur'ân hakkında yeterli bir bilgi, inançla ilgili diğerleriyle ilgili yeterli bir bilgi sahibi olması gerekir. Ben başımdan geçen bir olayı anlatayım. Biraz daha mesele vuzuha kavuşur. Bir tanıdığımız, daha önce başka bir grupta iken, cezaevine girdikten sonra İslâmcı oluyor ve hemen dergi çıkarmaya başlıyor. Yakın dostluğum yok, uzaktan tanıyorum. Bir gün bir arkadaşının evine misafir olarak gittik. 'Falan, bizim komşumuz' dedi. 'Bir çağır tanışalım' dedim. Geldi. Dedim ki, 'Bak, çıkardığın dergide şöyle ifadeler var. Ha Allah'tan yardım istemişsin, ha peygamberden fark etmez. Allah Allah'tır, peygamber de peygamberdir. Hatları karıştırmış yazarın.' 'O çok büyük hocadır' dedi. Zaten benim hakkımda da kendisinin bir takım kanaatleri varmış, sevmiyor. Dedim ki, 'Bak senin derginde bu tür şeyler yazılırsa, bundan sen sorumlusun. Derginde bu tür şeyler yazılmaması lazım.' 'Ben nasıl bileyim ki yanlış olduğunu' dedi. 'Bugünden başlayarak günde onar âyeti bir tefsirden değil, on tefsirden, beş-on mealden okuyacaksın' dedim. 'Yazarsın, insanlara İslâm'ı anlatacaksın. Her gün Buhari Müslim'den beş hadis okuyacaksın. Açıklamaları ile birlikte kendini de yetiştireceksin.' dedim. 'Yok' dedi. 'Ben haddimi bilirim.' dedi. 'Ben böyle Kur'ân'dan, âyetten, hadislerden mana çıkaracak seviyede değilim.' dedi. Peki nasıl İslâm anlatıyorsun? Bu dinin temellerini bilmiyorsun. İslâm'ı böyle bir anlatım mı olur. Mesela, ha Allah'tan istemişsin, ha peygamberden istemişsin, fark etmez. 'Ben nereden bileyim!' dedi. Yani bunun farklı şeyler olduğunu nereden bileyim, dedi. 'Fatiha'nın manasını biliyor olsaydın, bunun yanlış olduğunu bilirdin.' dedim. Çünkü Fatiha sûresinde, 'İyyâkena'budu ve İyyâkenesteî'n: Sadece sana taparız, sana kulluk ederiz ve sadece senden yardım dileriz' buyuruluyor. Dedi ki, 'Mealler birbirini tutmuyor ki!' Arkadaşa dedim ki, 'Senden farklı mealler var mı?' 'Var' dedi. 'On, on beş tane var.' 'Getir' dedim. Getirdi. Bir tanesi, 'ancak senden yardım dileriz'; diğeri, 'yalnızca senden yardım dileriz'; öteki, 'sadece senden yardım dileriz' yazıyor. Bunların hepsi aynı kapıya çıkıyor. 'İşte gördün ya!' diyor. 'Farklı.' Farklı değil. Bunlar, manası aynı olan şeyler. Bunlar farklı değil. Onun için meallerdeki hataları da çok büyütmemelidir. Ama, emin olmak için her Müslümanın ister okumuş olsun, ister olmasın, evinde dört beş tane meal olmalı. Bunları birlikte okumalı. Eğer bağdaştırmadığı yerler varsa, gitmeli, bir bilene sormalı. Biraz daha vakti varsa, bu meallerin tefsirlerini okunmalı.

⁵ Buharî, Enbiya 50; Müslim, İlim 6.

Tefsirlerde sıkıntı çektiği şey varsa, gidip bir bilene sorsun. Hatta bir bilene değil, beş bilene sorsun imkânı varsa. Ama şunu bilmemiz lazım ki eğer siz, hakikaten düşünceleri kendinize mal etmemişseniz, ehl-i sünneti savunmanız yanlıştır. Ehl-i sünnetim diye, ehl-i sünneti niye savunayım? Ben delil bilmiyorum. Delillerini bil, delillerinin hakikaten diğerlerinden güçlü olduğunu bil. O zaman savun. O zaman hakkın vardır. Cahilane savunmakla olmaz ki. Cahilane savunmak da olmaz derken, yani ehl-i sünneti dışlama anlamında demiyorum. Ehl-i sünnetin kendisine de zarar verir. Bu tipler, İslâm'a da zarar verir, ehl-i sünnete de zarar verir, her şeye zarar verirler. Ve toplum eğer, Kur'ân hakkında ana hatlarıyla bir şeyler bilmiyorsa muhtevasına dair, o toplumda aldatılır. Aldatılmaya daima açık ve hazır bir toplumdur. Günümüzde Müslüman toplumların çoğu bu durumdadır.

Ayşenur Mart: Kur'ân'ı anlamının ve onunla amel etmenin önemi hakkında neler söylemek istersiniz?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Elbette eğer mümin ise, zaten amel etmek için Kur'ân'ı okur. Amel edince de daha çok motive olur, daha doğru anlama, daha fazla anlama ihtiyacı duyar. Gerek itikâdî konular olsun, gerek amelî konular olsun. Yok, sadece bilgilenmek için Kur'ân okuyorsa, müsteşrik olabilir, insanlara gösteriş için insanlar bunu yapıyor olabilirler. Bu Müslümanca bir tavır değildir. Yalnız şu noktaya dikkat çekme ihtiyacı duyuyorum. Şimdi adam dinin kendisini bilmiyor, sana diyor ki amel etmiyorsun. Yahu kardeşim senin amelin İslâm'a uygun değil. Senin, benim yaptığımı ölçecek dini bir altyapın yok. Bir ara bir cemaat, doğudan bir medrese hocasını buraya getirmek istiyor. Gelip bana danıştılar. 'Ben o zatı çok yakından tanımam. Yalnız çok iyi bir hoca olduğuna dair şahitlik ederim.' dedim. Çünkü bir kaç defa da gördüm, ilmi var. Birkaç gün sonra geldiler. 'Hocam onun evinde televizyon varmış.' dediler. 'Kendinize hoca olarak getireceksiniz. Belki televizyona ihtiyacı vardır.' dedim. 'Yok olmaz, evinde televizyon var.' dediler. Eee şimdi hocalara toplum rehberlik ederse doğru değildir. Belki televizyon bulundurulması iyi de değildir. Ben ona bir şey demiyorum. Ama hocaysa, senin iyi zannettiğin şey, onun nezdinde iyi olmayabilir. Senin anlayışına göre, cemaate bir saat öncesinden gideceksin, cemaat de bütün tesbihâtını yapıp, bir saat sonra çıkacaksın. Senin anlayışına göre din odur. Benim anlayışıma göre din öyle değildir. Ben cemaate de gitsem, tesbihâtı beklemem. Peygamber döneminde de tesbihât yoktu. Mesela yani. Şimdi adamın böyle bir bilgisi yoksa, sıkıntılarla karşılaşıyorsunuz. Ben öğrenciyken, mahalleimde sahurdan başlıyorlar, Kur'ân okuyorlar.

Benim de hoşuma gitti. Bu ramazan ayı, hiç olmazsa ben de onlarla birlikte bir hatim dinlemiş olayım. Gittim. Herifler, uzatıyorlar da uzatıyorlar. Birinci gün tahammül ettim. Ama tesbihâta tahammül edemedim, çıktım. İkinci gün tabi, imam bana çok ters ters bakıyor. Çünkü cemaat belli, hani bir mahallenin cemaati. Üçüncü gün, ‘Bu genci tanımıyoruz, tesbihâtı beklemeden çıkıyor.’ dedi. ‘Bir daha gelme bu camiye.’ dedi falan filan. Ve yine çocuktum. Ağabeyim medrese hocası olduğu için evde, camiye giderken her adım başına bir hasene kazanılır, diye konuşuluyordu. Ben de, ‘Neden yakındaki camiye gideyim ki? En uzaktaki camiye gideceğim.’ dedim. Sabah erkenden kalktım. İlçenin en uzaktaki camisine gittim. Meğer, bir tarikatın camisiymiş. Namazdan sonra bir çuval getirdiler. İçinden ceviz büyüklüğünde binlik tesbih çıkarttılar. Öyle halka yaptılar. Şimdi diyorlar ki, ‘gulhüvallahüehad, Allahüssamed, lemyelid ve lemyûled, velem yekün lehûküfüvenehad.’ Bir tane gitti. Tekrar aynı şeyi söylüyorlar. Yahu, diyorum. Bir bitse şimdi. Kalkmaya da hem korkuyorum, hem de utanıyorum. Yani nasıl kalkayım. Bunlar, böyle çok hevesle bunu yapıyorlar. Çıktığımda baktım, o zaman da çocuktum ama. Abim, bana bir kitabevini teslim etmişti. Okul zamanı da erken gitmek lazım, kitabevine müşteri gelmeden. Çıktım baktım, ne müşteri kalmış falan. Vakit geçmiş.

Ayşenur Mart: Size göre Kur’ân’ın “Oku” emrini nasıl anlamamız ve uygulamamız gerekir?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Ben ‘Oku’ kelimesini, böyle bizim bildiğimiz ‘alfabeyi öğren’ anlamında olmadığı kanaatindeyim. Ama alfabe öğrenilmesin demiyorum. Elbette öğrenilsin. Ama ‘İkra’ bismirabbike: Rabbinin adıyla Oku.’ Okumanın da iki çeşidi var. Biri, Kur’ânı okumaktır. Allah’ın gönderdiği vahyi okumaktır. Diğeri de tabiatı okumaktır. Bundan sonra, Allah’ın adıyla bu tabiata, bu olaylara bakacaksın ve Allah’ın vahyini okuyacaksın. Ama diğeri okumayı da teşvik eden başka şeyler var. O ayrı bir şey yani. Hani ben, sırf Allah rızası için mühendislik okumanın da çok değerli olduğunu düşünüyorum ve o ilminde çok değerli bir ilim olduğuna inanıyorum. Fakat bu âyet bunu anlatmıyor. Bu âyet, vahiyden bahsediyor. Allah’ın adıyla olaylara bakmaktan bahsediyor. Tabiatı o gözle, evreni o gözle okumaktan bahsediyor. Bu âyet, o ‘oku’madır.

Ayşenur Mart: Günümüzde “Aman meal okumayın, hele hele tefsir hiç okumayın” diyen bir anlayış da var. Sizce Allah’ın mesajını nasıl okuyacağız? Eğer Arapça bilmiyorsak ne

yapacağız? Özellikle gençlerimize dönük olarak meal ve tefsir okuma açısından neler tavsiye edersiniz? Neden meal ve tefsir okunmalı sizce?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Meal de okunmalı, zaten dinin temelidir. Onu okumadığınız zaman, sağ-sol tarafından aldatılırsınız. Onun için, belki bir hoca kadar, bir ilahiyatçı kadar -okuyan bir ilahiyatçı kadar, onu kastediyorum- Kur’ân’a vakıf olamayabilirsiniz. Fakat aldatılmayacak seviyede hiç olmazsa okursunuz, aldatılmazsınız. Mealden okuduğunuz zaman da, bileceksiniz ki, bu meal tıpatıp Kur’ân değildir. Yanlıları çok fazla değildir ama olabilir. Onun için fazla iddiacı olmayacaksınız. Tefsir okumanız lazım. Ama bazıları diyor ki, ‘Kur’ân yetmez mi? Ne yapacaksın tefsiri?’ Bir âyet-i kerimede diyor ki: *‘İyilik ve takva üzere yardımlaşın.’*⁶ Benim düşünmediğim, Kur’ân’la daha çok meşgul olan, kafa yormuş olan insanın ufkumu açacak bir yeri olabilir. Onun için, tefsirde okumam lazım. Yani Kur’ân’ı çok iyi biliyorsam bile, tefsirde okumam lazım ki, farkına varamadığım şeylerin farkına varayım. Ve her Müslümanın bunu yapması gerektiği kanaatindeyim. Bizim tarikatımız, bizim problemlerimizi halleder, bizim yerimize şeyhimiz okur, dersiniz; belki aldanıyor belki sizi aldatıyor. Sizin elinizde hiçbir ölçüm, hiçbir değer yok ki. Onun için mezhepçi, tarikatçı, bütün “-ci -cuları” bu kategoriye sokabilirsiniz. İnsanlar bir tarikattan, bir mezhepten istifade edebilirler. ‘Etmesinler’ demiyorum, etsinler. Fakat özellikle tarikatlarda, ciddi bir ilim öğreten pek yoktur. Ve ilahiyatlarda, ya toplum için ya da öyle düşündükleri için, tarikatları çok yüceltiyor. Ya madem bu tarikat işi bu kadar mübarektir, niye sen de bir tarikata bağlanmıyorsun? Bağlanmıyorlar. Tasavvufu çok yüceltiyorlar. Ben tasavvufta güzel şeylerin de var olduğu kanaatindeyim. Ama madem o kadar yüceltiyorsun, mutasavvıf ol. Yok. Laf. Dini ilimler laf için okunmaz, hakikaten uygulanmak için okunur. Onun için İlahiyatçılarda da,-bende bir ilahiyatçiyim-ama böyle bir üçkâğıtçılık vardır.

Ayşenur Mart: Modern dönemde ortaya çıkan “mealcilik” ve “Kur’âncılık” akımları hakkında neler söylemek istersiniz?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Bunu iki yönden değerlendirmek lazım. Böyle işi gücü bunlara çarpanlar, bunlardan beterdir. Din anlayışları da karakterleri de bunlardan çok beterdir. Fakat bu Kur’âncı diye bilinen kişiler de bazen hayatla ilişkisi olmayan şeylerle uğraşıyorlar, lüks şeylerle uğraşıyorlar. Bunun topluma bir faydası yoksa ne diye

⁶ Mâide 5/2.

uğraşıyorsun. Bir de aralarında şu eğilim çok yaygındır. Hepsi öyledir demiyorum. Nerede tersine gidecek bir şey varsa onu gündeme getiriyorlar. Oysa âyet-i kerimde ne diyor: - *تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ* - *Bizimle sizin aramızda ortak olan bir kelimeye geliniz.*⁷ Aslında ortak noktalardan hareket edip, yavaş yavaş dozajını uygun bir şekilde, topluma ters düşen şeyleri gündeme getirmek lazım. Bunlar oturur oturmaz, ‘Hz. İsa inmeyecektir.’ ‘Efendim işte şefaaf yoktur’, ‘Kabir azabı yoktur’, ‘Adem’in babası vardır, bir kaç ademdır.’ Bu mu bizim problemlerimiz? Kur’ân bize hep lüks şeyler mi anlatıyor? Benim de bu konularda elbet görüşüm var. Ama bunu çokça gündeme getirmenin yanlış olduğunu, Kur’âncı kesimin böyle bir çıkmaz döngünün içine girdiklerini düşünüyorum. Bazılarına da, şöhret bulduktan sonra öğüt de veremiyorsun. Adam hep karşıt gözüyle bakıyor. Bir şey gruplaştıktan sonra benim hoşuma gitmiyor. Evet. Bundan kurtulurlarsa bu topluma faydaları olur. Değilse, onlar da ayrı bir grup, gruplardan bir grup haline gelir.

Ayşenur Mart: Tefsir okumak günümüz Müslümanlarına neler katar? Size göre okumaya öncelikle mealle mi başlamalı yoksa tefsirle mi başlanmalıdır?

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek: Kişilerin imkânına göre olmalı. Zaten tefsir okurken birlikte mealini de okuyor tefsirden. Ama sırf meali okurken artarda âyetleri okumak durumu ortaya çıkıyor. Böylece siyak sibak dediğimiz öncesini sonrasını daha çabuk yakalıyor. Fakat tefsirde ayrıntılara da giriyorsun Onun için hem meal okunmalı, hem de tefsir okunmalıdır.

-Hocam, bu söyleşiyi kabul ettiğiniz ve verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ediyoruz. Allah razı olsun. Çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

-Allah razı olsun. Ben de teşekkür ediyorum. Allah muvaffak etsin. İnşallah ileri de ilim adamı olursunuz. Gayret edin. İnşallah olur.

⁷ Âl-i İmran 3/64.